

Таймскейп теориясы

**Ғылымның 2025 жылы Үлкен Жарылыс
космологиясынан құтылу әрекеті.**

Мазмун кестесі (МК)

1. 🕒 Таймскейп теориясы

1.1. 🟡 Шаршаған жарық теориясына жамылғы

1.2. 🟡 Қызыл ығысуға Допплер түсіндірмесі

1.3. 🟡 Шаршаған жарық теориясы

2. 😬 Үлкен Жарылыс теориясын сұрауға байланысты бан

👤 Ғылым жазушысы Эрик Дж. Лернер

3. Альберт Эйнштейннің «сенушіге» айналуы

3.1. Эйнштейннің өзгеруі туралы медиа абыржушылығы

3.2. Эйнштейннің жалғасатын қарсылығы

3.3. Эйнштейннің сырлы жолмен жоғалған жұмысы

3.4. Эйнштейннің сырлы жолмен жоғалған жұмысы

3.5. Неге?

3.5.1. Ғылыми прогресс

3.5.2. «Құдай жасады» дәлелі

4. Уақыттың 🕒 басталуы

4.1. Калам космологиялық дәлелі

4.1.1. 💬 Пікірталас

5. Қорытынды

2025 ж. 22 қараша күні басылды

<https://kz.cosmicphilosophy.org/timescape-theory/>

БӨЛІМ 1.

2025 жылғы Үлкен Жарылыс космологиясынан құтылу әрекеті

Үлкен Жарылыс космологиясы

Таймскейп теориясы ● шаршаған жарық теориясының жамылғысы ретінде

🔭 CosmicPhilosophy.org күні жарияланған «Нейтринолар жоқ» зерттеуінен бір ай өткен соң, нейтринолардың « ∞ шексіз бөлінуді» жоққа шығаруға бағытталған догматикалық әрекет екені анықталды. Ғылым журналдары мен баспагерлеріне жіберілген хабарлама баспасөз релизіне кейбір сыпайы жауаптар қарамастан, бас тарту және үнсіздікпен жауап берілді. Осы кезде ғылым СМИ-ында Қараңғы энергия жоқ екендігі туралы жаңалықтар пайда болды.

(2024) Қараңғы энергия «жоқ»: Кеңейетін ғалам теориясына қарсылық

Дереккөз: [Phys.org](https://phys.org) | Monthly Notices of the Royal Astronomical Society: Letters, Volume 537, Issue 1, February 2025, Pages L55–L60

- ▶ Жаңа зерттеу қараңғы энергия теориясын қиып тастады ~ Yahoo News
- ▶ Қараңғы энергия жұмбағы АҚЫРЫ ШЕШІЛДІ – ғалымдар түбегейлі жаңа теорияны ұсынды ~ DailyMail
- ▶ Ғалымдар түбегейлі жаңа теорияны жариялағанда қараңғы энергия жөніндегі түбегейлі жетістік ~ GBNews
- ▶ «Терең салдарлар»: Кентербери университетінің ғалымдары қараңғы энергия жөнінде жетістікке жетті ~ Жаңа Зеландия Радиосы

Таймскейп теориясы

Monthly Notices of the Royal Astronomical Society Letters журналында жарияланған жаңа мақалада Дэвид Л. Уилтшир профессордың жетекшілігімен Антония Зайферт, Закари Дж. Лейн, Марко Галоппо, Райан Ридден-Харпер зерттеушілер ғаламның әртүрлі аймақтарында уақыт ағымына гравитацияның теңсіз әсерінен туындайтын жеделдетілген кеңеюдің «иллюзия» сияқты көрінуін ұсынатын «таймскейп моделі» деп аталатын жаңа теорияны ұсынды. Тығыз галактикалық аймақтар мен сирек ғарыштық қуыстар арасындағы уақыттың созылуы айырмашылығы қараңғы энергиясыз жеделдетілген кеңею әсерін тудырады.

Жаһандық БАҚ-та жаңа тәуелсіз теория ретінде ұсынылған жаңа *«таймскейп моделі»* теориясы шын мәнінде ● шаршаған жарық теориясының негізгі идеясын алып, оны жалпы салыстырмалылық құрылымына енгізеді.

Жаңа *«таймскейп моделі»* теориясының 1929 жылдан бері Үлкен Жарылыс космологиясының негізін сынаған түпнұсқа негізгі бәсекелес *«шаршаған жарық теориясының»* жамылғысы ретінде қарастырылуының себебі мынада:

1. Екі теория да стандартты Λ CDM космологиялық моделін және ғаламның байқалатын жеделдетілген кеңеюін түсіндіру үшін қараңғы энергияға тәуелділігін сынайды.
2. Шаршаған жарық теориясы ● алыс галактикалардан келетін жарықтың қызыл ығысуының ғарыштық кеңеюге емес, кедергілі кеңістікпен кейбір анықталмаған "өзара әрекеттесуге" байланысты екенін ұсынады.
3. Таймскейп моделі шаршаған жарық теориясының бұл негізгі болжамын – байқалатын кеңеюдің иллюзия екендігін – алып, оны жалпы салыстырмалылық пен гравитациялық уақыттың созылуының негізгі принциптеріне сүйенеді.
4. Әртүрлі ғарыштық құрылымдар бойынша уақыттың теңсіз ағымы жеделдетілген кеңею әсерін қалай тудыра алатынын көрсете отырып, таймскейп моделі шаршаған жарық теориясының анық физикалық механизмнің жоқтығынан қалған бос орынды толтырады.

«Таймскейп» теориясы космологияның негізгі өзгеріс агенті ретінде ұсынылған, бірақ шаршаған жарық теориясына сілтеме жоқ, бұл сұрақты тудырады.

Үлкен Жарылыс космологиясын қабылдау және догматикалық қорғау басталғаннан бері шаршаған жарық теориясы кеңінен қабылданбайды және белсенді түрде басып тасталады.

Келесі тараулар Таймскейп теориясы ғалымдардың Үлкен Жарылыс теориясының түпнұсқа негізгі бәсекелесі <● шаршаған жарық теориясына> қарсы онжылдықтар бойы жүргізіп келе жатқан ғылыми-инквизиторлық басып тастауларынан құтылу әрекеті болуы мүмкін екенін ашады.

БӨЛІМ 1.2.

● Қызыл ығысуға Допплер түсіндірмесі

Допплер эффектісі қарапайым түсінік: Пойыз сізге жақындаған сайын, пойыздың дыбысы биіктеп кеткен сияқты сезіледі. Пойыз сізден өтіп, алыстаған кезде, дыбыс төмендеген сияқты сезіледі. Дыбыс биіктігінің бұл өзгеруі Допплер эффектісіне байланысты және бұл эффект бүгін алыс галактикалардан келетін жарықтың неге ұзынрақ немесе «қызылдырақ» толқын ұзындықтарына ығысқан сияқты көрінетінін түсіндіру үшін қолданылады.

Америкалық астроном Эдвин Хаббл 1929 жылы ● қызыл ығысудың Допплер түсіндірмесін ғалам кеңейетінін және онымен байланысты, ғалам бір кезде «Ғарыштық Жұмыртқаға» сығылған болуы керек деген қорытынды жасау үшін пайдаланды. Бұл қытайлық, үнділік, колумбияға дейінгі және африкалық мәдениеттер дәстүрлерін қоса алғанда, әртүрлі мәдениеттердегі ежелгі діни жаратылыс мифтерімен, сондай-ақ Библияның Құтқарушы кітабымен сәйкес келеді. Олардың барлығы (анық аллегориялық терминдерде) нақты 🕒 уақыттың басталуын сипаттайды – бұл Құтқарушы кітабының «алты күнде жаратуы» немесе ежелгі үнді мәтіні Ригведаның «Ғарыштық Жұмыртқасы» болсын.

Үлкен Жарылыс теориясы бастапқыда «Ғарыштық Жұмыртқа теориясы» деп аталды және католик кіші Жорж Леметр Библияның Құтқарушы кітабына сәйкес «кешесіз бір күн» үшін ұсынылды.

Ғылымның қазіргі заманғы Үлкен Жарылыс космологиясында Ғарыштық Жұмыртқа «бастапқы атом» деп аталады, ол математикалық сингулярлықты немесе «потенциалды ∞ шексіздікті» білдіреді.

Қызыл ығысудың Допплер түсіндірмесі Үлкен Жарылыс космологиясының негізі болып табылады.

БӨЛІМ 1.3.

● Шаршаған жарық теориясы

Швейцария-америкалық астроном Фриц Цвикки 1929 жылы байқалатын қызыл ығысуды ∞ шексіз ғалам идеясымен сәйкес түсіндіретін альтернативті теория ретінде «шаршаған жарық теориясын» ұсынды.

Шаршаған жарық теориясының негізгі болжамы – қызыл ығысу жарықтың кеңістікте саяхаттау барысында энергиясын жоғалтқан сияқты көрінуіне әкелетін анықталмаған процеске байланысты. Бұл процесс жиі «фотон шаршауы» немесе «фотонның ескіруі» деп аталады, онда фотондар космоста саяхаттаған сайын мәнінде «шаршайды».

(2018) Шаршаған жарық Үлкен Жарылысты жоққа шығарады

Дереккөз: [Ғалымдар Мин-Хуэй Шао, На Ван және Чжи-Фу Гао](#)

(2014) Шаршаған жарық Үлкен Жарылыс теориясын жоққа шығарады

Дереккөз: [tiredlight.net](#)

(2022) Жаңа Шаршаған жарық теориясы шексіз ғаламда қызыл ығысу мен СМВ-ны түсіндіреді

Дереккөз: [tiredlight.org](#)

Шаршаған жарық теориясы ғылыми-инквизиторлық басып тастауға тап болды. Қолданылатын стратегия – 1929 жылғы түпнұсқа теорияны жоққа шығару, ал

жақтаушылар соңғы онжылдықтарда бұны айналып өту үшін Жаңа Шаршаған жарық теориясы (NTL) атауын қолдануға тырысты.

БӨЛІМ 2.

Бан

Үлкен Жарылыс теориясын сұрауға байланысты

Бұл мақаланың авторы Үлкен Жарылыс теориясына сыншы болып, ол 2008-2009 жылдары [Zielenknijper.com](https://www.zielenknijper.com) үшін жүргізген философиялық зерттеуі Үлкен Жарылыс теориясын ол зерттеп жатқан « ерік-жігерді жою қозғалысының» түпкі негізі ретінде қарастыруға болатынын ашқаннан бері.

Үлкен Жарылыс теориясына сыншы ретінде автор Үлкен Жарылыс сынының ғылыми-инквизиторлық басып тасталуын тікелей бастан кешірді.

2021 жылдың маусымында автор Үлкен Жарылыс теориясын сұрағаны үшін Space.com сайтынан бан алды. Хабарламада теорияға қарсы болған Альберт Эйнштейннің жақында табылған құжаттары талқыланды.

“ Альберт Эйнштейннің Берлиндегі Пруссия Ғылым Академиясына тапсырған жұмыстары сырлы жолмен жоғалып кетіп, 2013 жылы Иерусалимде табылды...

(2023) Эйнштейнге «Қателестім» Деткізу

Альберт Эйнштейннің Үлкен Жарылыс теориясына «сенуші» ретінде өзгеруін зерттеу.

Дереккөз: [3. Тақырыбы](#)

Кейбір ғалымдар арасында Үлкен Жарылыс теориясының діни сипатқа ие болып кетуі туралы пікірталасқа бірнеше пікірлер жиналған болатын. Дегенмен, Space.com сайтының әдеттегі тәжірибесіне қарамастан, ол жабылмастан кенеттен жойылып кетті. Бұл ерекше әрекет оның жою себептері туралы сұрақтар туғызды.

Модератордың «Бұл талқылау аяқталды. Үлес қосқандарға рахмет. Қазір жабылады» деген мәлімдемесі парадоксталды түрде жабылуды жариялады, бірақ бүкіл тақырыпты жойды. Автордың жоюға қарсы әдепті ескертуіне жауап одан да қатығыш болды — оның Space.com тіркелгісі толығымен бұғатталып, барлық алдыңғы жазбалары өшірілді.

Академиялық зерттеушілерге кейбір зерттеулерді жүргізуге тыйым салынды, оның ішінде Үлкен Жарылыс теориясына сын айту. Белгілі ғылым жазушысы Эрик Дж. Лернер 2022 жылы мынаны жазды:

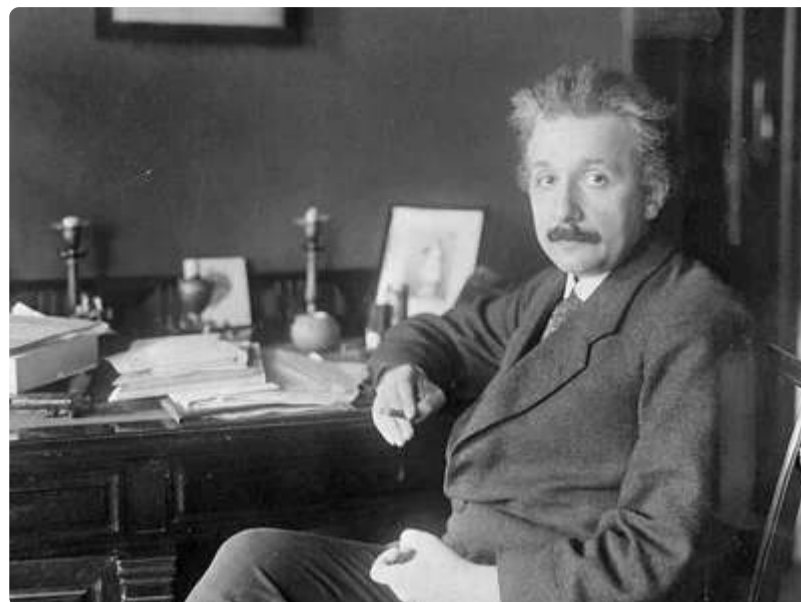
«Іс жүзінде мүмкін емес болып қалды Үлкен Жарылысқа қарсы мақалаларды астрономиялық журналдардың ешқайсысында жариялау.»

(2022) Үлкен Жарылыс Болған Жоқ

Дереккөз: Өнер мен идеялар институты

БӨЛІМ 3.

Альберт Эйнштейн

Оның «сенушіге» айналуының тарихи зерттелуі

Неліктен Альберт Эйнштейн ∞ шексіз Ғалам туралы өз теориясынан бас тартып, Үлкен Жарылыс теориясына «сенушіге» айналғаны туралы ресми әңгіме мен негізгі дәлелдердің бірі — 1929 жылы Эдвин Хаббл Ғаламның ● қызыл ығысу (тақырып 1.2.) арқылы кеңейетінін көрсетіп, Эйнштейннің қателескенін мойындауға мәжбүр еткені болып табылады.

(2014) Эйнштейннің Жоғалған Теориясы Үлкен Жарылыссыз Ғаламды Сипаттайды

Дереккөз: [Discover журналы](#)

Тарихты зерделеу ресми әңгіменің жарамсыз екенін және оның Эйнштейннің «сенушіге айналуы» туралы медиа абыржушылығынан тікелей туындағанын ашады, бұл туралы Эйнштейннің қуанарлығы жоқ деген белгілер бар.

Хабблдың ашылуынан екі жыл өткен соң, Эйнштейн оның туындысы туралы медиа абыржушылығына қайшы келетін ғылыми жұмыста Хабблдың атын үйреншікті түрде қате жазды.

Эйнштейннің «Космологиялық мәселе туралы» деген жұмысы («Космологиялық мәселе туралы») сырлы жолмен жоғалып кетіп, кейін қажылық орны Иерусалимде табылды. Сол кезде Эйнштейн кенеттен Үлкен Жарылыс теориясын жақтаушыға «айналды» және оны насихаттау үшін АҚШ бойынша сапарға дінбасымен бірге қосылды.

Эйнштейннің Үлкен Жарылыс теориясына сенушіге айналуына әкелген оқиғалардың қысқаша шолуы:

БӨЛІМ 3.1.

1929: Эйнштейннің өзгеруі туралы медиа абыржушылығы

1929 жылдан бастап Альберт Эйнштейн туралы Эдвин Хабблдың ашылуына байланысты оның *«сенушіге айналғанын»* мәлімдеген ірі медиа абыржушылығы болды.

«ел бойынша [АҚШ] тақырып аттар жарылып, Альберт Эйнштейннің кеңейетін ғаламға сенушіге айналғанын мәлімдеді.»

Сол кездегі 1929 жылғы медиа жаңалықтары, әсіресе танымал газеттерде, *«Эйнштейн Хабблдың Ашылуымен «Өзгерді»»* немесе *«Эйнштейн Ғалам Кеңейетінін Мойындады»* сияқты тақырып аттарды қолданды.

Хабблдың туған қаласының Springfield Daily News газеті *«Озарк тауларын [Хаббл] Жұлдыздарды Зерттеу Үшін Тастаған Жас Эйнштейннің Пікірін Өзгертуіне Себп Болды»* деп жазды.

БӨЛІМ 3.2.

1931: Эйнштейннің жалғасатын қарсылығы

Тарихи деректер Эйнштейннің *«өзгеруі»* туралы медиа абыржушылығынан кейінгі жылдарда кеңейетін ғалам теориясына белсенді түрде қарсы болғанын көрсетеді.

Хабблдың ашылуынан екі жыл өткен соң — [Эйнштейн] кеңейетін ғалам теориясының басты кемшілігін атап көрсетті... Бұл Эйнштейн үшін басты қиындық болды. ... Әрқашан физик ол туралы Эйнштейнге жүгінген сайын, ол теорияны теріске шығаратын.

БӨЛІМ 3.3.

1931: Эйнштейннің сырлы жолмен жоғалған жұмысы

1931 жылы Альберт Эйнштейн Берлиндегі Пруссия Ғылым Академиясына ∞ шексіз Ғалам теориясын дамыту үшін *«Космологиялық мәселе туралы»* деген жұмысын тапсырды. Онда ол кеңеймес ғалам мүмкіндігін қамтамасыз ететін жаңа космологиялық моделді енгізді, бұл 1929 жылдан бергі оның *«өзгеруі»* туралы медиа абыржушылығы мәлімдемелеріне тікелей қайшы келді.

Осы жұмыста, ол сырлы жолмен жоғалып кетіп, 2013 жылы Иерусалимде табылды, Эйнштейн Эдвин Хабблдың атын үйреншікті түрде қате жазды, бұны ол әдейі жасаған болуы мүмкін.

БӨЛІМ 3.4.

1932: Эйнштейннің сенушіге айналуы

Жұмысы жоғалғаннан кейін көп өтпей Эйнштейн Үлкен Жарылыс теориясына сенушіге айналып, оны *«насихаттау»* үшін АҚШ бойынша сапарға католик дінбасымен қосылды, бұл рухани әсер болғанын көрсетуі мүмкін.

Дінбасы Жорж Леметр 1933 жылы қаңтарда Калифорниядағы семинарда сөйлегеннен кейін, Эйнштейн айтарлықтай әрекет жасады — ол тұрып, қол шапалақтады және әйгілі сөз айтты: *«Бұл мен естіген жасалудың ең әдемі және қанағаттанарлық түсіндірісі»*. Өзінің ∞ шексіз Ғалам теориясын мамандығының **ең үлкен қателігі** деп атады.

Өзін *«өзгерді»* деп санаған медиа абыржушылығы кезінде Үлкен Жарылыс теориясына ұзақ жылдар бойы қатаң қарсылық білдіргеннен кейін, дінбасымен ел бойынша сапарға шығып белсенді насихаттауға көшу терең өзгеріс болды.

Эйнштейннің өзгеруі Үлкен Жарылыс теориясын насихаттауда шешуші рөл атқарды.

БӨЛІМ 3.5.

Неге?

Неге Альберт Эйнштейн ∞ шексіз Ғалам туралы өз теориясын *«ең үлкен қателігі»* деп атап, Үлкен Жарылыс теориясы мен оған байланысты *уақыт басталуының»* насихаттаушысына айналды?

Альберт Эйнштейннің өзгеру тарихын зерттеу терең философиялық түсініктерге жетелейтін кілт болуы мүмкін, өйткені Эйнштейн бүкіләлемдік бейбітшілік үшін белсенді болған және оның *«Әлемдік бейбітшілік теориясы»* деген қолжазбасы Бірыңғай Ұлттар Ұйымының құрылуына дейін жазылған. Ол GMODebate.org сайтындағы біздің Бейбітшілік теориясы туралы мақаламызда зерттеледі.

Егер Эйнштейн ғылыми шындықтан саналы түрде ауытқуды таңдаса, оның мотивациясы қандай болуы мүмкін еді?

Кейбір айқын себептерге қарамастан, бұл сұрақ күткеннен гөрі терең философиялық мәнге ие болуы мүмкін, өйткені ғылым мотивацияның негізгі тірегі ретінде догманы қабылдаудан гөрі жақсырақ істей алмауы мүмкін.

Ғылым философы Стивен К. Мейер Өмірдің Пайда Болуының Жұмбағы деген кітабында саналы түрде догмалық және тіпті діни ауытқуды қолдауы мүмкін болған басты мотив ғылыми прогресс сол өзі деп жазды.

Нақыл сөз:

«Басты мәселе — мотивация.»

Эйнштейннің шешімін тудырған басымдық, рухани әсер белгілеріне қарамастан, жеке тұрғыдан, «Құдай жасады» дәлелінің әлеуетінде жататын интеллектуалдық жалқаулықтың алдын алу болуы мүмкін.

Парадоксталды түрде, діни «уақыт басталуын» қабылдау арқылы Эйнштейн ғылыми прогреске қол жеткізу үшін ғылымның басты мүддесіне қызмет ете алар еді.

БӨЛІМ 4.

Уақыттың басталуы

Философияға арналған іс

2024 жылы AEON-да жарияланған эсседе «уақыттың басталуы» идеясының философиялық негіздері қарастырылып, бұл мәселенің философия саласына жататыны анықталды.

(2024) Ғалымдар Әлемнің Үлкен Жарылыстан басталғанына енді сенімді емес

Дереккөз: [AEON.co](https://www.aeon.co)

Ғылым Үлкен Жарылыс космологиясын және оған байланысты «уақыттың басталуын» қорғап жүргенде, академиялық философия кері әрекет етіп, уақыттың басталуы бар деп есептейтін діни «Калам космологиялық дәлелін» сынап шықты.

Философия профессорлары Alex Malpass пен Wes Morriston-нің Шексіз және ∞ шексіз деген мақаласы туралы форум пікірталасында Нью-Йорктің философия мұғалімі мынаны дәлелдеді:

БӨЛІМ 4.1.1.

Калам космологиялық дәлелі туралы пікірталас

Шексіз және ∞ шексіз

Terrapin Station:

... егер T_n -ден бұрын уақыттың шексіз мөлшері болса, онда біз T_n -ге жете алмаймыз, себебі T_n -ден бұрынғы уақыттың шексіздігін аяқтау мүмкін емес. Неге? Өйткені шексіздік біз жете алатын немесе аяқтай алатын шама емес.

... Кез келген нақты T күйіне жету үшін, егер алдыңғы өзгеріс күйлерінің шексіздігі болса, T -ге жету мүмкін емес, себебі T -ге жету үшін шексіздікті аяқтау мүмкін емес.

Автор:

Сіз Калам космологиялық дәлелін қорғап отырсыз.

Terrapin Station:

Мен атеистмін.

Автор:

Егер сіз Папамын деп дәлелдесеңіз де, бұл сіздің дәлелдеуіңіздің дұрыстығын тексеруге әсер етпейді.

Егер Каламист сізбен бірдей дәлел келтірсе, бұл өзгеше болар ма еді?

Дереккөз: [Online Philosophy Club](#)

«Шексіз және ∞ шексіз» мақаласы Philosophical Quarterly журналында жарияланды. «Бүкіл әлемдегі уақыт» деген мақаланың жалғасы Oxford's Mind журналында жарық көрді.

(2020) Шексіз және ∞ шексіз

Дереккөз: [Профессор Alex Malpass-тың блогы](#) | Philosophical Quarterly | Oxford's Mind журналындағы жалғасы

БӨЛІМ 5.

Қорытынды

«Timescape» теориясы космологияның негізін өзгертуші ретінде ұсынылды, бірақ ● шаршаған жарық теориясына сілтеме жасалмады. Timescape теориясы сынауға ұмтылған Үлкен Жарылыс теориясының шығу тарихына сәйкес, бұл сұрақ қойылуы керек.

CosmicPhilosophy.org

<https://kz.cosmicphilosophy.org/>

2025 ж. 22 қараша күні басылды

Біздің басқа жобаларымыз:

- ▶ [GMODebate.org](https://gmodebate.org/): Евгеника, сциентизм, "философиядан ғылымды босату" қозғалысы, "ғылымға қарсы" әңгіме және ғылыми инквизицияның заманауи түрлерінің философиялық негіздерін зерттейтін жоба.